

အချက်အလက် အနှစ်ချုပ်

၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ ဇူလိုင်လ

အကျဉ်းချုပ်

မြန်မာနိုင်ငံ၏ ပြည်ထောင်စုရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင် (UEC) သည် ပြည်တွင်း၊ ပြည်ပမှ ရွေးကောက်ပွဲ စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးအဖွဲ့များအား ၂၀၁၅ နိုဝင်ဘာ ရွေးကောက်ပွဲကို စောင့်ကြည့်လေ့လာရန် ကြိုဆိုခြင်း၊ စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးအဖွဲ့များ လိုက်နာရမည့် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကို အဖွဲ့အစည်းအမျိုးအစား တစ်ခုချင်းစီအတွက် ချမှတ်ခဲ့သော်လည်း မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ စောင့်ကြည့်ခြင်းဥပဒေတွင် အခွင့်အာဏာပြဌာန်းထားခြင်း မရှိပါ။

အချက်အလက် အနှစ်ချုပ်သည် လက်ရှိ မြန်မာနိုင်ငံ၏ဥပဒေကို အကျဉ်းချုပ်ဖော်ပြထားပြီး အခြားနိုင်ငံများတွင် ပြဌာန်းထားသော ရွေးကောက်ပွဲ စောင့်ကြည့် လေ့လာခြင်းဆိုင်ရာဥပဒေများကိုလည်း ဖော်ပြပေးထားပါသည်။

International IDEA အကြောင်း

ဒီမိုကရေစီနှင့်ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ အကူအညီပေးရေး နိုင်ငံတကာ အဖွဲ့အစည်း (International IDEA) သည် ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်း ရေရှည်တည်တံ့သည့် ဒီမိုကရေစီထွန်းကားရေး ထောက်ပံ့ပေးရန် ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် တည်ထောင် ထားသော နိုင်ငံတကာ အစိုးရများဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည့် အစည်းတစ်ခုဖြစ်သည်။

ဆက်သွယ်ရန်

International IDEA Myanmar
အမှတ် ၆၈(ဘီ) ဆရာစံလမ်း၊ ဗဟန်းမြို့နယ်၊
ရန်ကင်းမြို့၊ မြန်မာ။

www.idea.int/asia_pacific/myanmar

© 2016 International IDEA

ရွေးကောက်ပွဲ စောင့်ကြည့်လေ့လာရာတွင် လိုက်နာရန် လိုအပ်သောဥပဒေများ

ယခု အကျဉ်းချုပ်တင်ပြချက်သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ ဥပဒေမူဘောင်ကို ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးနှင့် သက်ဆိုင်သော ကိစ္စများအားနှိုင်းယှဉ်ရည်ရွယ်ချက်ဖြင့် ချိန်ထိုးယှဉ်ပြပေးသော စာစဉ်တွဲများ၏အစိတ်အပိုင်းတစ်ခုဖြစ်သည်။ ထိုစာစဉ်အတွဲလိုက်များတွင် မြန်မာနိုင်ငံရွေးကောက်ပွဲ အတွင်း ကဏ္ဍပေါင်းစုံမှ ပါဝင်ပတ်သက်ခဲ့သူများနှင့် ပြုလုပ်ခဲ့သော ဆွေးနွေးမှုများ၌ အရေးအကြီးဆုံး ကိစ္စများအဖြစ် ၎င်းတို့က ဦးစားပေးသတ်မှတ်ထားကြသော အကြောင်းအရာများ ပါဝင်ပါသည်။ ဖော်ပြ ထားသောဥပဒေများသည် International IDEA ၏ “မြန်မာနိုင်ငံရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာဥပဒေမူဘောင် - ဥပဒေပိုင်းဆိုင်ရာ နှိုင်းယှဉ်ရ သုတေသနအစီရင်ခံစာ”(၂၀၁၆ ခုနှစ်၊ မေလ) နှင့် အခြားသော Database များနှင့် လက်စွဲစာအုပ်များမှ ကောက်နုတ်ထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။

အကြောင်းအရာအား ယေဘုယျကြည့်ရှုခြင်း

ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းသည် လွတ်လပ်၍တရားမျှတသော ရွေးကောက်ပွဲများ ပေါ်ပေါက်စေရန်နှင့်အကြမ်းဖက်မှုများကိုလျှော့ချခြင်း၊ အားနည်းချက်များကို ဖော်ထုတ်ခြင်းနှင့် ပြင်ဆင်ခြင်း၊ မသမာမှုများကိုတားဆီးခြင်းနှင့် ပြည်သူလူထု၏ယုံကြည်ချက်အား မြှင့်တင်ခြင်းတို့ကို ဖြစ်ပေါ်စေခြင်းဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲလုပ်ငန်းစဉ်အား ရေရှည်အတွက် တိုက်ရိုက်အကျိုးပြုပါသည်။

နိုဝင်ဘာလ ၂၀၁၅ခုနှစ် အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲ၌ ပြည်ထောင်စုရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင် (UEC) သည် ပြည်တွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာ ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာသူများအား တရားဝင် အသိအမှတ်ပြုခြင်းကို မြန်မာနိုင်ငံ၌ပထမဦးဆုံးအကြိမ်အဖြစ်ဆောင်ရွက်ပေးခဲ့သည်။ ထိုသို့ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် UEC သည် ပြည်တွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာရွေးကောက်ပွဲ စောင့်ကြည့်လေ့လာသူများ¹ လိုက်နာရမည့် ကျင့်ဝတ်များနှင့် တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုခြင်း လုပ်ငန်းစဉ်များကိုရေးဆွဲ၍ ၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ² အတွင်း၌ကြေညာ၍ တိကျအသေးစိတ်သော တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုစနစ်တစ်ခုကို စတင်အသုံးပြုခဲ့ပါသည်။

UECသည်ထိုလုပ်ငန်းစဉ်များအား ၎င်းကိုစည်းမျဉ်းချမှတ်နိုင်ခွင့်အာဏာ³လွှဲပြောင်းပေးသော ရွေးကောက်ပွဲဥပဒေ ပုဒ်မ ၉၀ အရ အခြေပြုပြီး လုပ်ဆောင်ခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ ရွေးကောက်ပွဲ ဥပဒေထဲတွင် စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးနှင့် ပတ်သတ်သော ဥပဒေပုဒ်မ မရှိခြင်းကြောင့်နှင့် မဲရေတွက်ခြင်း လုပ်ငန်းစဉ် ပေါ် ဥပဒေအရနှင့် လုပ်ငန်းလုပ်ဆောင်ပုံ လမ်းညွှန်များဖြင့် ကန့်သတ်ထားသော အထွေထွေကိုးကားရန် အချက်အလက်မရှိခြင်းတို့ကြောင့် ဖြစ်သည်။ (နောက်တစ်ပိုဒ်တွင် ကြည့်ပါ)

¹ Notifications 01/2015 (code of conduct for domestic observers) and 02/2015 (code of conduct for international observers) of March 2015.
² Notification 07/2015 on June 26th 2015.
³ “In implementing the provisions of this Law the Commission may make rules, procedures, orders and directives as may be necessary.”

Box 1. အင်ဒိုနီးရှား

အရေးကြီးသော နိုင်ငံသားအခွင့်အရေးများကို ထိန်းသိမ်းထားပြီး ကာကွယ်ထားနိုင်စေရန်အတွက် အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံသည် ရွေးကောက်ပွဲ လုပ်ငန်းစဉ်အတွင်း ပါဝင်ဆောင်ရွက်ရန်အတွက် လုပ်ငန်းအကြောင်းအရာ မတူညီသော အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများအားလည်း ခွင့်ပြုထားလေသည်။

အစီရင်ခံစာမှကောက်နုတ်ချက်အရ-

ရွေးကောက်ပွဲအတွင်း(၂၀၁၄ ခုနှစ်) တက်ကြွစွာ လှုပ်ရှားခဲ့ကြသည့် အရပ်ဘက် အဖွဲ့အစည်းများတွင် PerluDEM အဖွဲ့၊ the People's Voter Education Network (JPPR) အဖွဲ့ နှင့် the Independent Election Observer Committee (KIPP) အဖွဲ့တို့ကဲ့သို့ ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များကိုသာလျှင် ဦးတည် ဆောင်ရွက်သည့် အဖွဲ့များ သာမကပဲ အကျင့်ပျက်ချစားမှု တိုက်ဖျက်ရေး (Indonesia Corruption Watch အဖွဲ့၊ Transparency International Indonesia အဖွဲ့)၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင် ဆိုင်ရာစီမံခန့်ခွဲရေး (Walhi အဖွဲ့၊ Jatam အဖွဲ့၊ Sawit Watch အဖွဲ့၊ ICEL အဖွဲ့၊ Kiara အဖွဲ့)၊ ဘတ်ဂျက်ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိရေး (Fitra အဖွဲ့)၊ အများပြည်သူ ဝန်ဆောင်မှုရေးရာ (Ecosoc Rights အဖွဲ့၊ Yappika အဖွဲ့)၊ ဥပဒေမူဘောင်ပြုပြင် ပြောင်းလဲရေး (PSHK အဖွဲ့၊ the Legal Aid Institute Network အဖွဲ့)၊ အမျိုးသမီးရေးရာ (Indonesian Women's Coalition အဖွဲ့၊ Women's Solidarity အဖွဲ့) နှင့် မသန်စွမ်းသူ အခွင့်အရေး (SIGAB အဖွဲ့၊ PPUA Penca အဖွဲ့) အစရှိသည့် အခြားကိစ္စရပ်များအား ဦးတည်ဆောင်ရွက် နေသည့် အဖွဲ့အစည်းများလည်း ပါဝင်ခဲ့ပါသည်။

၂၀၁၅ အထွေထွေရွေးကောက်ပွဲ အပြီးတွင် ရွေးကောက်ပွဲလုပ်ငန်းများ ပွင့်လင်းမြင်သာ ရှိစေရေး ပိုင်းဝန်းကြီးပမ်း အားထုတ်မှုများအတွက် ပြည်တွင်းနှင့် နိုင်ငံတကာရွေးကောက်ပွဲစောင့် ကြည့်လေ့လာသူများသည်အများ၏ အသိအမှတ်ပြုခြင်းကိုခံခဲ့ကြရလေသည်။ တစ်ဆက်တည်းတွင်ပင် ရွေးကောက်ပွဲစက်ဝန်းတစ်လျှောက်တွင် ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့် လေ့လာသူများ၏ အခွင့်အရေးများ နှင့်တာဝန်ဝတ္တရားများအားရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာဥပဒေမူဘောင်အတွင်း၌ ထည့်သွင်းဖော်ပြရန်အတွက် တိုက်တွန်းဆွေးနွေးမှုများလည်း ပေါ်ထွက်လာခဲ့ပါသည်။

သက်ဆိုင်သည့်ဥပဒေပြဌာန်းချက်များ

- ၁။ ပြည်သူ့လွှတ်တော်ရွေးကောက်ပွဲနည်းဥပဒေ: ပုဒ်မ ၄၈ (ခ) (၇) နှင့် ပုဒ်မ ၆၅။
- ၂။ မဲရုံမှူး၊ ဒုတိယမဲရုံမှူးနှင့် မဲရုံအဖွဲ့ဝင် လုပ်ငန်းလမ်းညွှန်: ပုဒ်မ (၅) (ဃ) (၄)၊ ပုဒ်မ (၅) (ဃ) (၈) နှင့် ပုဒ်မ ၉ (ဈ)။
- ၃။ ရပ်ကွက်နှင့်ကျေးရွာအုပ်စု ရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင်အဖွဲ့ခွဲ လုပ်ငန်းလမ်းညွှန်: ပုဒ်မ ၆၄ (ဆ)။

မြန်မာနိုင်ငံအနေနှင့် ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာသူများ လိုက်နာရန်အတွက် အသေးစိတ် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းများကိုလည်း ထုတ်ပြန်ထားပါသည်။

- ၁။ ပြည်တွင်းရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာသူများ၏ကျင့်ဝတ်များ (၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ မတ်လ ၁၉ ရက်နေ့တွင် အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် ၁/၂၀၁၅ ဖြင့် UEC က ထုတ်ပြန်ကြေငြာခဲ့သည်။)
- ၂။ နိုင်ငံတကာရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာသူများ၏ကျင့်ဝတ်များ (၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ မတ်လ ၁၉ ရက်နေ့တွင် အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် ၂/၂၀၁၅ ဖြင့် UEC က ထုတ်ပြန်ကြေငြာခဲ့သည်။)
- ၃။ လွှတ်တော်ရွေးကောက်ပွဲများ စောင့်ကြည့်လေ့လာရာတွင် ပြည်တွင်းရွေးကောက်ပွဲစောင့် ကြည့်လေ့လာသူများ ဆောင်ရွက်ရမည့် လုပ်ငန်းစဉ်များ (၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ ၂၆ ရက်နေ့ တွင် အမိန့် ကြော်ငြာစာအမှတ် ၆/၂၀၁၅ ဖြင့် UEC က ထုတ်ပြန်ကြေငြာခဲ့သည်။)
- ၄။ လွှတ်တော်ရွေးကောက်ပွဲများ စောင့်ကြည့်လေ့လာရာတွင် နိုင်ငံတကာရွေးကောက်ပွဲစောင့် ကြည့်လေ့လာသူများ ဆောင်ရွက်ရမည့် လုပ်ငန်းစဉ်များ (၂၀၁၅ ခုနှစ်၊ ဇွန်လ ၂၆ ရက်နေ့ တွင် အမိန့်ကြော်ငြာစာအမှတ် ၇/၂၀၁၅ ဖြင့် UEC က ထုတ်ပြန်ကြေငြာခဲ့သည်။)

အခြားနိုင်ငံများမှ ဥပမာများ

နိုင်ငံများစွာသည် နိုင်ငံတကာနှင့် ပြည်တွင်းရွေးကောက်ပွဲ စောင့်ကြည့်လေ့လာသူများ၏ လုပ်ငန်းများအားဥပဒေမူဘောင်အတွင်းထည့်သွင်းရေးဆွဲ၍ကာကွယ်ပေးထားသည်ကိုတွေ့ရှိရသည်။ ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာသူတို့၏ ပါဝင်ဆောင်ရွက်မှုနှင့် အခွင့်အရေးများကို ဥပဒေမူဘောင် အတွင်း ဖွင့်ဆိုရန်အတွက် မတူညီသောချဉ်းကပ်မှုပုံစံများ⁴ အား အသုံးပြုကြသည်ကိုလည်း တွေ့ရှိရ သည်။

မိုရိုကို

လွတ်လပ်ပြီး ဘက်လိုက်မှုကင်းသော ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာမှုများနှင့်စပ်လျဉ်း ၍ မိုရိုကိုနိုင်ငံ၏ ၂၀၁၁ ခုနှစ် အခြေခံဥပဒေထဲတွင် တိုက်ရိုက်ပြဌာန်းထားပြီး အခြေခံဥပဒေ ပုဒ်မ ၁၁ က ဖွင့်ဆိုသည်မှာ "အမှီအခိုကင်းသော ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာမှုနှင့် သမာသမတ်ကျသော ရွေးကောက်ပွဲများ၏ ဖြစ်တည်မှုအခြေအနေနှင့် နည်းလမ်းများအား အများလက်ခံထားသော နိုင်ငံတကာစံနှုန်းများ⁵ နှင့်အညီ အဆိုပါဥပဒေက အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆို မည်။" ဟု ဖော်ပြထားလေသည်။ အဆိုပါ အခြေခံဥပဒေပြဌာန်းချက်နှင့်အညီ ဥပဒေအမှတ် N°30-11 က ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာရေးအဖွဲ့အစည်းများအတွက် လိုအပ်ချက် များနှင့် ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာရေးလုပ်ငန်းစဉ်များ⁶ အတွက် ဆောင်ရွက်ပုံ နည်း

⁴ For more detail on best practices regarding electoral observation see Democracy Reporting International (2015) and the 'Declaration of Principles for International Electoral Observation and Code of Conduct for International Election Observers' adopted by the United Nations in 2005, <http://www.idea.int/resources/analysis/observation_coc.cfm>.

⁵ Constitution of the Kingdom of Morocco, Titre I, Art 11, June 2011 – Traduction officielle en français (<http://aceproject.org/ero-en/regions/africa/MA/maroc-constitution-2011/view>) or in English (https://www.constituteproject.org/constitution/Morocco_2011.pdf?lang=en)

⁶ Law N°30-11 to Determine the Requirements and Modalities for Independent and Impartial Election Observation, August 2, 2011 – French official translation - Loi N°30-11 fixant les conditions et les modalités de l'observation indépendante et neutre des élections, <http://www.chambrederesrepresentants.ma/sites/default/files/bo_5984_fr_loi3011.pdf>

စနစ်များကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုပေးထားသည်။ ၎င်းဥပဒေအတွင်း၌ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် လူ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးချင်းစီ⁷ တို့အတွက် လိုအပ်သောသတ်မှတ်ချက်များကို အသေးစိတ်အဓိပ္ပါယ် ဖွင့်ဆိုရှင်းပြထားပြီး တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်⁸ ကိုလည်း ပြဌာန်းထားသည်။ ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာသူများအား တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုကော်မတီ (အမျိုး သားလူ့အခွင့်အရေးကောင်စီ၏ လက်အောက်တွင်ဖွဲ့စည်းထားသည်။) အား တရားဝင်အသိ အမှတ်ပြုခြင်းလုပ်ငန်းစဉ်⁹ ကို စီမံခန့်ခွဲရန်အတွက် တည်ထောင်ထားပြီး ထိုကော်မတီသည် လျှောက်လွှာပုံစံနှင့် စောင့်ကြည့်လေ့လာရေးဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးကြေငြာစာတမ်း¹⁰ တို့ကို ပြုစုရသည်။ တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုလွှာတွင် ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာသူများ၏ အခွင့်အရေးများနှင့်တာဝန်များကို နိုင်ငံတကာသဘောတူညီချက်များတွင် ဖော်ပြထားသည် နှင့်အညီ အသေးစိတ်ဖော်ပြထားသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာ သူများသည် သတင်းအချက်အလက်နှင့် စာရွက်စာတမ်းများ ရယူပိုင်ခွင့်၊ မဲဆွယ်စည်းရုံးစဉ် အများပြည်သူနှင့် ပြုလုပ်သောအစည်းအဝေးများနှင့် မဲရုံများအတွင်းသို့ ဝင်ထွက်သွားလာ ပိုင်ခွင့်၊ မီဒီယာနှင့်ဆက်သွယ်ခွင့်နှင့် ကဏ္ဍပေါင်းစုံပုဂ္ဂိုလ်သတ်မှတ်သူများ¹¹ အား တွေ့ဆုံ မေးမြန်းခွင့်ရှိသည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ အပြန်အလှန်အနေနှင့်လည်း ရွေးကောက်ပွဲစောင့် ကြည့်လေ့လာသူများသည် နိုင်ငံတော်၏ အချုပ်အခြာအာဏာနှင့် ဥပဒေများကို လေးစား လိုက်နာရမည်၊ ၎င်းတို့၏တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုကတ်ပြားများကို မြင်သာအောင်ပြသရမည်၊ ရွေးကောက်ပွဲများ၏ ဂုဏ်သိက္ခာ၊ တရားမျှတမှုနှင့် လွတ်လပ်မှုတို့ကို စောင့်ကြည့်လေ့လာရ မည်ဖြစ်ပြီး ရွေးကောက်ပွဲလုပ်ငန်းစဉ်များ¹² အား ဝင်ရောက်စွက်ဖက်ခြင်းမပြုလုပ်ရန်ဟု ဖော်ပြထားသည်။

ဘော့စနီးယား-ဟာဇီဂိုးဗီးနား

ဘော့စနီးယား-ဟာဇီဂိုးဗီးနားသည် ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာသူများ¹³ ၏ ပါဝင် ဆောင်ရွက်မှုနှင့် ၎င်းတို့၏ အခွင့်အရေးများနှင့်စပ်လျဉ်းပြီး ရွေးကောက်ပွဲဥပဒေတွင် အခန်း တစ်ခန်းအနေဖြင့် သီးသန့်ပြဌာန်းပေးထားသည်။ မိုရိုကိုနိုင်ငံကဲ့သို့ပင်ပထမဆုံးပုဒ်မများတွင် ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာသူများ¹⁴အတွက် သတ်မှတ်ထားသော လိုအပ်ချက်များကို ပြဌာန်းထားသည်။ သို့သော် တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုလုပ်ငန်းစဉ်¹⁵ အား စီမံခန့်ခွဲရသူမှာ ဘော့စနီးယား-ဟာဇီဂိုးဗီးနားနိုင်ငံ၏ ဗဟိုရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင် (CEC) ဖြစ်လေသည်။

ကမ္ဘောဒီးယား

ကမ္ဘောဒီးယား ကဲ့သို့သော နိုင်ငံများတွင်မူ ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာသူများ၏ အခွင့် အရေးနှင့် ရပိုင်ခွင့်များကိုစုစည်း၍ သီးခြားပြဌာန်းထားခြင်းမရှိဘဲ ၎င်းတို့၏ ရွေးကောက်ပွဲ ဥပဒေအတွင်းရှိ ပုဒ်မများ¹⁶ တွင် ဖြန့်ကျက်ဖော်ပြသည့်နည်းလမ်းအား အသုံးပြုထားသည်။ ဥပမာအားဖြင့် ရွေးကောက်ပွဲနေ့တွင် မဲရုံဖွင့်ခြင်းနှင့်ဆိုင်သော ပုဒ်မ ၉၁ က ဖွင့်ဆို ပြဌာန်း ထားသည်မှာဥက္ကဋ္ဌသည်“မဲပုံးအတွင်း၌မည်သည့်အရာမျှမရှိကြောင်းသေချာစေရန်အတွက် ကော်မရှင်အဖွဲ့ဝင်များအားလုံး၊ နိုင်ငံရေးပါတီများမှကိုယ်စားလှယ်များနှင့် စောင့်ကြည့်လေ့ လာသူများ၏ရှေ့မှောက်တွင် ဖွင့်လှစ်ပြသရမည်”¹⁷ ဟူ၍ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ရွေးကောက်

⁷ Law N°30-11 to Determine the Requirements and Modalities for Independent and Impartial Election Observation, Chapter I, Art 2, August 2, 2011
⁸ Law N°30-11 to Determine the Requirements and Modalities for Independent and Impartial Election Observation, Chapter II, August 2, 2011
⁹ Law N°30-11 to Determine the Requirements and Modalities for Independent and Impartial Election Observation, Chapter III, August 2, 2011
¹⁰ Independent and Impartial Election Observation Charter, Special Commission for the Accreditation of Election Observers and the National Human Rights Council, <http://www.observation-elections2016.ma/documents/charte%20de%20l'observation%20C3%A9lections%202016_ANG.pdf>
¹¹ Law N°30-11 to Determine the Requirements and Modalities for Independent and Impartial Election Observation, Chapter IV, Art 16, August 2, 2011
¹² Law N°30-11 to Determine the Requirements and Modalities for Independent and Impartial Election Observation, Chapter IV, Art 17, August 2, 2011
¹³ Election Law of Bosnia and Herzegovina, Chapter 17 – Election Observers, <<http://aceproject.org/ero-en/topics/parties-and-candidates/Election%20Law%20BiH.pdf/view>>
¹⁴ Election Law of Bosnia and Herzegovina, Chapter 17, Arti 17.1 and 17.2
¹⁵ Election Law of Bosnia and Herzegovina, Chapter 17, Art 17.3, 17.4, 17.5, 17.6, 17.7, 17.8, 17.9, 17.10
¹⁶ Law on Elections of Members of the National Assembly (LEMNA) and Amended Law of LEMNA, <<http://aceproject.org/ero-en/regions/asia/KH/cambodia-law-on-elections-of-members-of-the/view>>
¹⁷ Law on Elections of Members of the National Assembly (LEMNA) and Amended Law of LEMNA, Art 91

ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာသူများအတွက် သတ်မှတ်ထားသော လိုအပ်ချက်များနှင့် တရားဝင် အသိအမှတ်ပြုလုပ်ငန်းစဉ်အတွက်မူ ပုဒ်မများဖြင့် သီးသန့်ပြဌာန်းထားပါသည်။ တရားဝင် အသိအမှတ်ပြုခြင်းလုပ်ငန်းအား စီမံခန့်ခွဲခြင်းသည် အမျိုးသားရွေးကောက်ပွဲကော်မတီ (National Election Committee) ၏ တာဝန်¹⁸ ဖြစ်ပါသည်။

နိုင်ငံများစွာ၌ ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာသူများ၏ သဘောသဘာဝနှင့် အရေအတွက်ကို စည်းကမ်းသတ်မှတ်လေ့ရှိကြသည်။ ထို့အတူပင် နိုင်ငံများစွာ၌ **ဘော့စနီးယား-ဟာဖီးဂိုးဗီးနား** နိုင်ငံ၏ဗဟိုရွေးကောက်ပွဲကော်မရှင်(CEC) ကဲ့သို့ပင် ရွေးကောက်ပွဲစီမံခန့်ခွဲရေးအဖွဲ့အစည်း (EMB) များသည် စောင့်ကြည့်လေ့လာရေး အဖွဲ့အစည်းများအတွက် လျှောက်လွှာပုံစံများကိုရေးဆွဲခြင်းနှင့် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်ခြင်း၊ ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာသူများအား တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုလွှာများကို ပေးအပ်ခြင်းတို့အတွက်တာဝန်ရှိသည်။¹⁹ လိုအပ်ချက်သတ်မှတ်မှုမှာ နိုင်ငံတစ်ခုစီအလိုက် ကွဲပြားလေ့ရှိသော်လည်း အမှီအခိုကင်းမှုသည် ပုံမှန်ပါဝင်လေ့ရှိသော အချက်တစ်ချက်ဖြစ်သည်။ ဥပမာအားဖြင့် **ဘော့စနီးယား-ဟာဖီးဂိုးဗီးနား** ၏ CEC သည် အဖွဲ့အစည်းများအနေဖြင့် တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုခံရရန်လျှောက်ထားရာတွင် “အမှီအခိုကင်းမှု” အား အဓိကလိုအပ်ချက်အဖြစ် ထည့်သွင်းထားပါသည်။ “အသိအမှတ်ပြုခြင်းခံရရန် လျှောက်ထားလွှာ၌ တင်သောလျှောက်လွှာတွင် ပြည်သူများနှင့် ဖွဲ့စည်းထားသည့် မိမိတို့အဖွဲ့အစည်းအား တရားဝင်မှတ်ပုံတင်ထားသော နိုင်ငံရေးပါတီ၊ ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့အစရှိသော အဖွဲ့အစည်းများမှ တည်ထောင်ထားခြင်း (သို့မဟုတ်) ငွေကြေးထောက်ပံ့ထားခြင်းမရှိဘဲ မိမိတို့အဖွဲ့အစည်းအနေဖြင့်လည်း မည်သည့်နိုင်ငံရေးပါတီ၊ ညွန့်ပေါင်းအဖွဲ့ အစရှိသည်တို့၏ မည်သည့် လုပ်ငန်းမျိုးတွင်မှ ပတ်သက်မှုမရှိပါကြောင်းသက်ဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်း၏ တာဝန်ရှိသူက လက်မှတ်ရေးထိုးထားသော တင်ပြလွှာအား ပူးတွဲတင်ပြရမည်”²⁰ ဟုဖော်ပြထားသည်။

အင်ဒိုနီးရှား

အချို့သော နိုင်ငံများတွင် ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာရေးအား ရွေးကောက်ပွဲအထူးပြုအဖွဲ့အစည်းများဖြင့်သာ ကန့်သတ်လိုက်ချိန်တွင် အရေးကြီးသော နိုင်ငံသားအခွင့်အရေးများကို ထိန်းသိမ်းထားပြီး ကာကွယ်ထားနိုင်စေရန်အတွက် **အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ**သည် ရွေးကောက်ပွဲလုပ်ငန်းစဉ်အတွင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်ရန်အတွက်လုပ်ငန်းအကြောင်းအရာမတူညီသောအရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများအားလည်း ခွင့်ပြုထားလေသည်။ အစီရင်ခံစာတစ်ခုမှ အောက်ဖော်ပြပါ ကောက်နုတ်ချက်အရ (ဟာဆာနူဒင်၊ ၂၀၁၄) :

ရွေးကောက်ပွဲအတွင်း (၂၀၁၄ ခုနှစ်) တက်ကြွစွာ လှုပ်ရှားခဲ့ကြသည့် CSO များတွင် Perludem အဖွဲ့၊ the People’s Voter Education Network (JPPR) အဖွဲ့နှင့် the Independent Election Observer Committee (KIPP) အဖွဲ့တို့ကဲ့သို့ ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များကိုသာလျှင် ဦးတည်ဆောင်ရွက်သည့် အဖွဲ့များသာမကပဲ အကျင့်ပျက်ချစားမှုတိုက်ဖျက်ရေး (Indonesia Corruption Watch အဖွဲ့၊ Transparency International Indonesia အဖွဲ့)၊ သဘာဝပတ်ဝန်းကျင်ဆိုင်ရာစီမံခန့်ခွဲရေး (Walhi အဖွဲ့၊ Jatam အဖွဲ့၊ Sawit Watch အဖွဲ့၊ ICEL အဖွဲ့၊ Kiara အဖွဲ့)၊ ဘတ်ဂျက်ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိရေး (Fitra အဖွဲ့)၊ အများပြည်သူဝန်ဆောင်မှုရေးရာ (Ecosoc Rights အဖွဲ့၊ Yappika အဖွဲ့)၊ ဥပဒေမူဘောင်ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေး (PSHK အဖွဲ့၊ the Legal Aid Institute Network အဖွဲ့)၊ အမျိုးသမီးရေးရာ (Indonesian Women’s Coalition အဖွဲ့၊ Women’s Solidarity အဖွဲ့) နှင့် မသန်စွမ်းသူအခွင့်အရေး (SIGAB အဖွဲ့၊ PPUA Pencea အဖွဲ့) အစရှိသည့် အခြားကိစ္စရပ်များအား ဦးတည်ဆောင်ရွက်နေသည့်အဖွဲ့အစည်းများလည်း ပါဝင်ခဲ့ပါသည်။²¹

¹⁸ Law on Elections of Members of the National Assembly (LEMNA) and Amended Law of LEMNA, Art 26, 27, 28
¹⁹ Election Law of Bosnia and Herzegovina, Chapter 17 – Election Observers, Art 17.3, 17.4, 17.5, 17.6 and 17.7
²⁰ Election Law of Bosnia and Herzegovina, Chapter 17 – Election Observers, Art 17.4
²¹ Provisions governing electoral observation in Indonesia can be found in Chapter XVIII of the Law of the Republic of Indonesia on Legislative Elections, <<https://aceproject.org/ero-en/regions/asia/ID/indonesia-law-8-2012-on-general-election-of-the/view>> (unofficial translation by IFES).

တစ်ခါတရံတွင် မီဒီယာသည်လည်း ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာသူများနှင့် တူညီသော တရားဝင်အသိအမှတ်ပြု လုပ်ငန်းစဉ်အတိုင်း လျှောက်ထားရသည်။ ယီမင်နိုင်ငံရှိ ရွေးကောက်ပွဲနှင့် ဆန္ဒခံယူပွဲဆိုင်ရာ အထက်ကော်မရှင် (Supreme Commission for Elections and Referendum) သည် ပြည်တွင်းမီဒီယာနှင့် ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာသူများ ကိုသာမကပဲ SCER ကိုယ်တိုင်၊ CSO များနှင့် INGO များက ဖိတ်ကြားသည့် ဒီမိုကရေစီလုပ်ငန်းစဉ်နှင့် ရွေးကောက်ပွဲများ အပေါ်အထူးပြု ဆောင်ရွက်နေသည့် နိုင်ငံတကာရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာသူများနှင့် မီဒီယာများကိုလည်း တရားဝင် အသိအမှတ်ပြုပေးသည်။²²

၎င်းတို့၏ ရွေးကောက်ပွဲဥပဒေအတွင်း၌ ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာသူများ၏ အခွင့်အရေးများနှင့်တာဝန်များကိုထည့်သွင်းပြဌာန်းထားသောနိုင်ငံများသည်သက်ဆိုင်ရာစာရွက်စာတမ်းများ အားလုံးကိုရယူပိုင်ခွင့်၊ရွေးကောက်ပွဲကျင်းပရာနေရာများအား ဝင်ရောက်ပိုင်ခွင့်နှင့် မဲဆန္ဒရှင်များကို ထိတွေ့ဆက်ဆံပိုင်ခွင့်အစရှိသည့် အခွင့်အရေးများစွာအား ပေးအပ်ထားလေ့ရှိသည်။ **ဘော့စနီးယား-ဟာဇီဂိုးဗီးနား**၏ရွေးကောက်ပွဲဥပဒေပြဌာန်းထားသည်မှာ ရွေးကောက်ပွဲ စောင့်ကြည့်လေ့လာသူများ သည် “သက်ဆိုင်ရာစာရွက်စာတမ်းများအားရယူခွင့်၊ အများပြည်သူနှင့်ပြုလုပ်သော ရွေးကောက်ပွဲ ကော်မရှင်အစည်းအဝေးများကို တက်ရောက်ခွင့်၊ ရွေးကောက်ပွဲလုပ်ငန်းစဉ် ကာလတစ်လျှောက်လုံး အတွင်း မည်သည့်အချိန်တွင်မဆို မည်သူ့ကိုမဆို လွတ်လပ်စွာဆက်သွယ်ခွင့်နှင့် မဲဆန္ဒရှင်မှတ်ပုံတင် သည့်နေရာ၊ မဲရုံ၊ မဲရေတွက်သည့်နေရာအကုန်လုံးနှင့် အခြားသောသက်ဆိုင်ရာနေရာများသို့ ဝင်ထွက် သွားလာခွင့်ရှိသည်။²³” ဟူ၍ဖြစ်သည်။ ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာသူတို့၏ တာဝန်သည် မဲရုံများ စဖွင့်ချိန် (မဲပုံးများအလွတ်ဟုတ်/မဟုတ် စစ်ဆေးခြင်း) မှအစပြု၍မှတ်တမ်းများ ပို့ဆောင်ခြင်းနှင့် လက်ခံရယူခြင်းတို့အထိ ရွေးကောက်ပွဲနေ့တစ်နေ့လုံးအတွင်းအကြီးဝင်ပါဝင်သည်။ ရွေးကောက်ပွဲစောင့် ကြည့်လေ့လာသူတို့၏ အခွင့်အရေးနှင့် သက်ဆိုင်သော ဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဌာန်းချက်များကို လက်တွေ့ သက်ဝင်ခြင်းရှိစေရန် **ယီမင်နိုင်ငံ**ရှိ ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းဆိုင်ရာလမ်းညွှန်၌ ပြဌာန်း ထားသောပြဌာန်းချက်များအား လက်တွေ့အကောင်အထည်ဖော်ရန်အတွက် SCER ၏ ဆောင်ရွက်နိုင် စွမ်းအားဖွင့်ဆိုရှင်းပြထားသည်။ ဥပမာအားဖြင့်အခြားသောဝန်ကြီးဌာနများ၊ အာဏာပိုင်များနှင့် ပူးပေါင်း လမ်းညွှန်ဆောင်ရွက်ခြင်း “ရွေးကောက်ပွဲကို စောင့်ကြည့်လေ့လာသောအဖွဲ့အစည်းများမှ ထုတ်ဝေ သော အစီရင်ခံစာများအပေါ် နောက်ဆက်တွဲဆောင်ရွက်ဖွယ်ရာများအား ဆောင်ရွက်ခြင်း[...]²⁴” အား ပြန်လည်ရည်ညွှန်းထားသည်။

ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းသည် ဒီမိုကရေစီစနစ်တစ်ခုအတွင်း၌ အဓိကကျသော ကဏ္ဍတစ်ခုအဖြစ်တည်ရှိနေ ပြီးလွတ်လပ်၍တရားမျှတသော ရွေးကောက်ပွဲများပေါ်ပေါက်စေရေးနှင့် ရွေးကောက်ပွဲနှင့် EMB အပေါ် ပြည်သူတို့၏ယုံကြည်မှုမြှင့်တက်လာစေရေးတို့အပေါ် အထောက်အကူ ပြုပါသည်။ နောက်ဆက်တွဲအနေနှင့် ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာမှုဆိုင်ရာ အခြေခံမူများနှင့်တကွ ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာသူတို့၏တာဝန်နှင့် အခွင့်အရေးများအား ဥပဒေမူဘောင်အတွင်း ထည့်သွင်းပြဌာန်းရန်မှာလည်း အရေးကြီးလှပါသည်။ ကမ္ဘာတစ်ဝှမ်းတွင် မတူညီသည့် ဥပဒေပိုင်းဆိုင်ရာ နည်းလမ်းမျိုးစုံအားလည်း အသုံးပြုနေကြပါသည်။ ကောင်းမွန်ထိရောက်သော ရွေးကောက်ပွဲစောင့် ကြည့်လေ့လာမှုတစ်ခုအား ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာသူများ၏ မတူကွဲပြားမှုနှင့် ၎င်းတို့၏ တာဝန်နှင့် အခွင့်အရေးများဖြင့်လည်း တိုင်းတာနိုင်ပါသည်။

ပိုမိုကောင်းမွန်သော ဒီမိုကရေစီစနစ်တစ်ခု ရေရှည်တွင်ဖြစ်ထွန်းလာပြီး အမှန်တစ်ကယ် ပြောင်းလဲမှု ဖြစ်ပေါ်လာရန်အတွက် ရွေးကောက်ပွဲစောင့်ကြည့်လေ့လာရာမှ ရရှိလာသောအကြံပြုချက် များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန်နှင့် ထိုအတွက်နေရာပေးရန်လည်း ဥပဒေမူဘောင်နှင့် EMB တို့မှ ဆောင် ရွက်ပေးသင့်ပါသည်။

အချက်အလက် အနစ်ချုပ်တွင် ပါဝင်သည့် အကြောင်းအရာများသည် International IDEA နှင့်သာ လုံးဝသက်ဆိုင်ပြီး ဥရောပသမဂ္ဂ (European Union) ၏ သဘောထားအမြင်များမဟုတ်ကြောင်း သိစေအပ်ပါသည်။

²² Supreme Commission for Elections & Referendum, Observation Manual for Political Parties and Local and International NGOs, Chapter 2
²³ Election Law of Bosnia and Herzegovina, Chapter 17, Art 17.2
²⁴ Supreme Commission for Elections & Referendum, Observation Manual for Political Parties and Local and International NGOs, Chapter 3, Art 9

